

Барановська Л.В.

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології
професійної освіти Національного авіаційного університету,
м. Київ , Україна

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНО-ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В МАГІСТРАТУРІ

Анотація. Стаття присвячена розвитку національно-етнічної свідомості в майбутніх практичних психологів у процесі фахового навчання в магістратурі. «Психологія міжкультурних комунікацій» є засобом реалізації цієї мети. Визначено дефініції ключових понять з проблеми. Описано українські цінності та визначено структуру національно-етнічної свідомості.

Baranovska L.V. DEVELOPMENT OF THE NATIONAL AND ETHNICAL CONSCIOUSNESS OF FUTURE PRACTICAL PSYCHOLOGISTS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING IN MAGISTRACY.

Abstract. Article is dedicated the national and ethnical consciousness development of future practical psychologists in the process of professional training in magistracy. “Psychology of multicultural communications” is the mean of realization this goal. Definitions of keywords are determined. Ukrainian values are described. The structure of the national and ethnical consciousness is determined too.

Магістр з практичної психології має бути сформованою особистістю, фахівцем, готовим до здійснення інноваційної професійної діяльності, де об'єктом є людина. Водночас у сучасних умовах розвитку й становлення українського суспільства та державності до його громадянської позиції висувуються особливі вимоги. Він має бути патріотом своєї країни із сформованою національною та етнічною свідомістю. Під нею розуміють загальний зміст колективної свідомості, на якому ґрунтується самоідентифікація певної нації чи спільноти (Манакін В., 2012). До змісту цього феномена належать уявлення про мовну, концептуальну та ціннісну картини світу; відомості про спільність минулого, сучасного й майбутнього певного етносу, знання його фольклору; володіння змістом творів

національної літератури, живопису, музики; орієнтування у національних вимірах (сакральнo-релігійному, гендерному) та розуміння етнічно-просторових особливостей (Махній М.М., 2011, 2015; Крячко В., 2012).

Зміст навчання в магістратурі певною мірою сприяє розвитку національно-етнічної свідомості майбутніх практичних психологів. Формувальним потенціалом характеризується контент навчальної дисципліни «Психологія міжкультурних комунікацій». Її зміст зорієнтований на формування полікультурної та розвитку комунікативної особистості магістра з практичної психології. Метою викладання дисципліни є формування в студентів поваги до комунікативної культури свого народу та толерантного ставлення до культурних надбань інших етносів; вироблення крос-культурних умінь та розвиток умінь комунікації в полікультурному діловому й професійному середовищі. У процесі опанування курсу студенти мають можливість ознайомитись з категоріальним апаратом навчальної дисципліни та основними теоріями міжкультурної комунікації; розкрити типологічні особливості української культури та комунікативності українців; ознайомитись із проблемами формування концептуальної, ціннісної і мовної картин світу; виявити сутність етноцентричності світобачення, особливостей етнічної стереотипізації та етнічної ідентифікації. Вивчення цієї дисципліни сприятиме формуванню здатності здійснювати компаративний аналіз вербального і невербального вираження національних особливостей у міжкультурній комунікації; розвитку умінь розпізнавати особливості міжкультурних відносин, попереджувати міжетнічні конфлікти, управляти ними, обираючи конструктивні стратегії; розвитку пошуково-інформаційної самостійності, навичок усного й писемного мовленнєвого самовираження, удосконаленню риторичних здібностей студентів. Заняття з цього курсу сприятимуть вихованню поваги до культурного надбання українського народу й народів світу, формуванню навичок толерантного вияву ставлення до національної ідентичності і на цій основі формування сприятливого інтеркультурного комунікативного середовища. Викладання дисципліни здійснюється на основі компетентнісного, особистісно зорієнтованого,

комунікативного підходів, що допомагає розвивати такі компетентності, як полікультурна, комунікативна, аналітична, психологічна, інструментальна та інші. Вивчення курсу відбувається в тісному зв'язку зі змістом навчальних дисциплін «Загальна психологія», «Психологія ділового спілкування», «Соціальна психологія», «Психологія управління», «Психосемантика».

Зупинимось на змісті формування та розвитку національно-етнічної свідомості магістрів з практичної психології з використанням можливостей окресленого курсу в окремих аспектах. Сутнісною для вивчення є проблема ознайомлення з українськими цінностями. Вони поєднали в собі особливості стану душі українців і специфіку вираження ними своєї громадянської позиції, у них виявились такі лінгвокультурні концепти, як «вірність – невірність», «милосердя – жорстокість», «добродійство – злочинство», «любов – ненависть», «смирненість – не смиренність» тощо. На основі результатів пошуку вчених різних галузей науки, констатуємо, що важливою для нашого етносу є цінність «любові»: вона починається з «філософії серця» Г. Сковороди. Любов є основою таких рис української ментальності, як «кордоцентризм», «емоційно межове світовідчуття», оскільки ми вирізняємось надмірною сентиментальністю, ліричністю сприйняття людини, природи й соціуму. Любов виявляється в прихильності до оточення й довкілля. У психології комунікативно важливою якістю вважається емпатійність – в українців – це така цінність, як «милосердя»: відчуваємо чужий біль, як свій, допомагаємо його здолати. І в цьому нам допомагає християнська цінність любові до ближнього. Українці є «чемними» та «ввічливими». Ці шляхетні риси формуються на основі традицій народного виховання та етнопедагогіки. Такі цінності виявляються в українській гостинності, про що неодноразово наголошували іноземці упродовж багатьох століть, подорожуючи Україною чи перетинаючи її кордони. У нашого народу «батьки в пошані». І ця цінність є провідною в народній творчості, у різних жанрах сучасного національного мистецтва. Особливо наголошується на важливості і цінності материнської любові, яка є оберегом для дітей від зла, лихого слова, вражої кулі тощо. Запорукою вартісності людини для українців є

«родинні стосунки». «Родина, родина, від батька до сина; від матері доні любов передам» - це гасло й сучасної сім'ї, збереження родинних міцних стосунків є запорукою людського щастя.

Україна завжди була на перехресті доріг, людських дол, тривалий час доводила світові свою наявність та ідентичність, звідси й наша цінність – «любов до рідної землі»: до мови, до рідні, до малої батьківщини, до країни. В українській ментальності є така риса, як «антеїзм», не було б її, то не було в нас сформовано такої цінності, «як праця та працелюбність». Ними досягається не лише достаток, а й отримується душевна й моральна насолода. Не маючи тривалий час держави, українці навчилися керувати громадою самостійно – і це наша цінність «народоправство». Сьогодні вона є основою державотворення і державостановлення. Захищали представники українського етносу свої кордони, честь родини від зазіхань інших держав та грабіжників і гвалтувальників різних кшталтів. У цій боротьбі й виробилась цінність «вільнолюбства», яка заперечує таку рису нашої ментальності, як «конформізм», котру так люблять акцентувати апологети «руського миру».

Національно-етнічна свідомість магістрів з практичної психології формується й розвивається в процесі викладання зазначеного навчального курсу й такими змістовими компонентами, як етноцентричність світобачення, етнокультурна стереотипізація, етнокультурна ідентифікація. На основі сформованості національно-етнічної свідомості студентів можна успішно формувати їхню полікультурну компетентність.

Література

Махній М.М. Етнопсихологія і міжкультурна комунікація / М.М. Махній. – Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2015. – 256 с.

Манакін В. Мова і міжкультурна комунікація: навчальний посібник / В. Манакін. – К.: ВЦ «Академія», 2012. 288с.

Махній М. Номоетнікос: психологія і культура /М. Махній. - Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2015. – 400 с.

Крячко В. Соціодіагностичний ракурс української ментальності: монографія /В. Крячко. Київ: «Інтерсервіс», 2012. 248с.